

Távol-keleti művelődéstörténet

Kína

中国

Jónás Dávid

egyetemi tanársegéd

ELTE BTK Kínai Tanszék

jonas.david@btk.elte.hu

Mi jut eszünkbe Kínáról?

- **Terület:** a világ 4. legnagyobb országa
- **Népesség:** a világ legnépesebb országa (vagy India után csak a második?)
- **Kultúra, civilizáció:** a világ egyik legősibb és leghosszabb ideje fennmaradt kultúrája
- **Történelem:** több mint 5000 éves múltra tekint vissza

運

A kínai nyelv

Az egyik legnehezebbnek tartott nyelv (Foreign Service Institute 5. kategóriája)

hanyu 汉语, *zhongwen* 中文, *guoyu* 国语

Rengeteg változás, dialektus → „bábeli zűrzavar”

1955 – standard/mandarin kínai (*putonghua* 普通话) → „köznyelv” a médiában, de senkinek sem az anyanyelve

Izoláló nyelv, sino-tibeti nyelvcsalád, egyszótagúság, négy zenei hangsúly (tónus)

Sok nyelvjárás, hét nagy nyelvjárás

Az írás mint összetartó kapocs a nyelvjárások között

中
文

中文

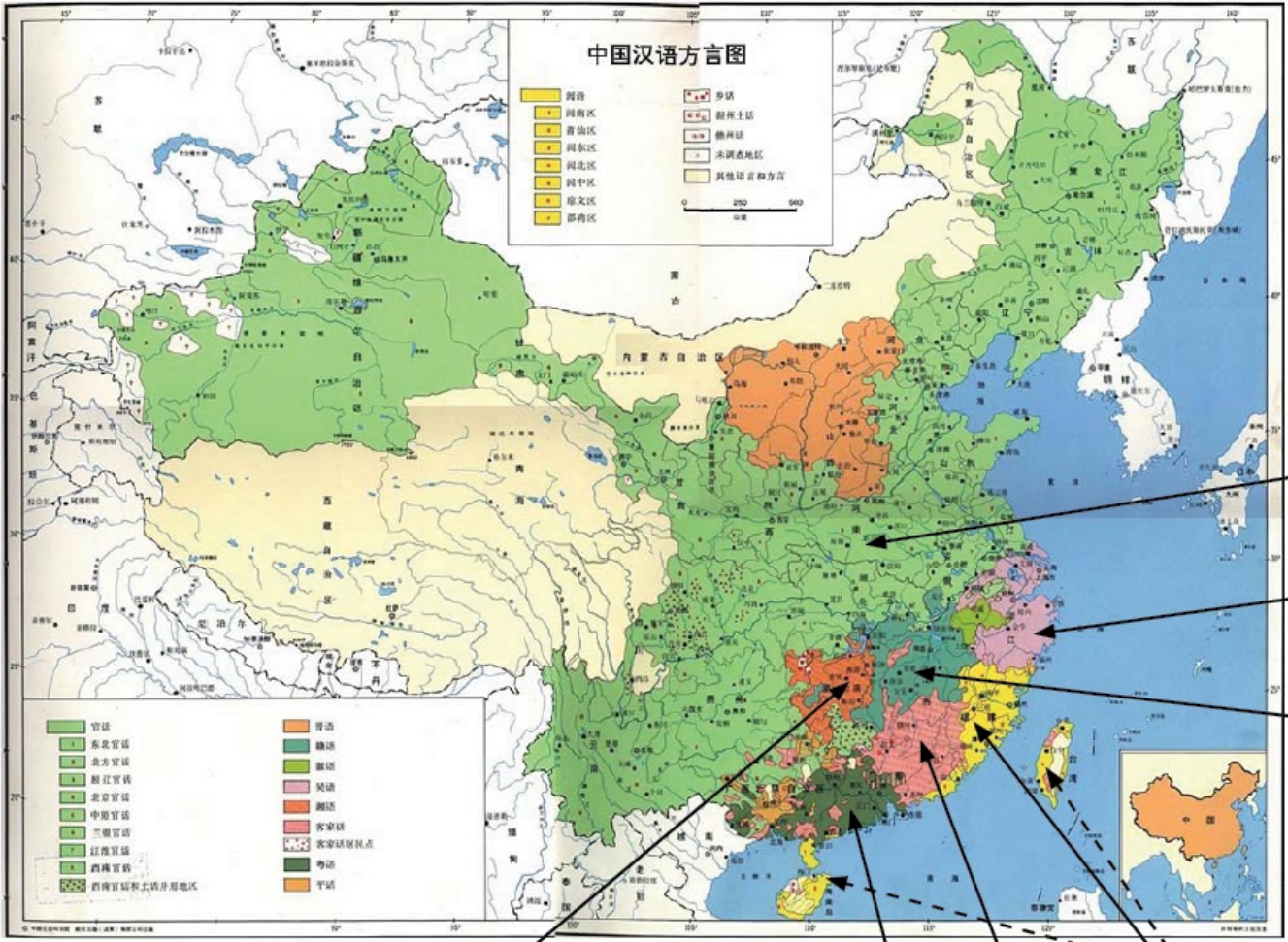

Image Source: online.thatsmags.com

xiāng yǔ
湘语

yuè yǔ
粤语

kè jiā huà
客家话

mín yǔ
闽语

pǔ tōng huà
普通话

wú yǔ
吴语

gàn yǔ
赣语

- **Mandarin** kínai / északi nyelv: kb. 836 millió beszélő (71,5%). Egész Kínában elterjedt, ezen alapul a hivatalos köznyelv.
- **Wu** (*wuyu* 吴语): kb. 77 millió beszélő (8,5%). Jiangsu 江苏 és Zhejiang 浙江 tartományban, illetve Sanghajban 上海 beszélik.
- **Yue** vagy **kantoni** nyelv (*yueyu* 粤语): kb. 71 millió beszélő (5%). Guangdong 广东, Guangxi 广西 tartományban, Hongkongban 香港 és Makaón 澳门 beszélik. A világban szétszóródott kínaiak nyelve is főként ez.
- **Min** (*minyu* 闽语): kb. 60 millió beszélő (4,1%). Fujian 福建 tartományban és Tajvanon 台湾 is beszélik, illetve Délkelet-Ázsia egyes részein is, pl. Malajziában, a Fülöp-szigeteken és Szingapúrban.
- **Xiang** (*xiangyu* 湘语): kb. 36 millió beszélő (3,8%). Hunanban 湖南 és környékén beszélik.
- **Hakka** (*kejiahua* 客家话): kb. 34 millió beszélő (3,7%), amely a Dél-Kínában és Tajvanon szétszórva élő hakka nép nyelve.
- **Gan** (*ganyu* 赣语): kb. 31 millió beszélő (2,4%). Jiangxi 江西 tartományban elterjedt nyelvjárás.

A kínai írás

Nincs ábécé, helyette értelemtükröztető, piktografikus jelek (képírás)

Később ideografikus (fogalomírás) és logografikus írás, azaz minden írásjegy egy-egy morfémát jelöl

Klasszikus kínai: egy írásjegy = egy szótag = egy jelentés

Legkorábbi írásos leletek: jóslócsont-feliratok (*jiaguwen* 甲骨文) marhalapockacsonton vagy teknőspáncélon

Legenda: „sárkánycsontok” (Wang Yirong 王懿榮 esete)

Legkorábbi leletek: i. e. 13. század, Shang-dinasztia 商朝

Egyszerűsített írásjegyek: 1950-es évektől

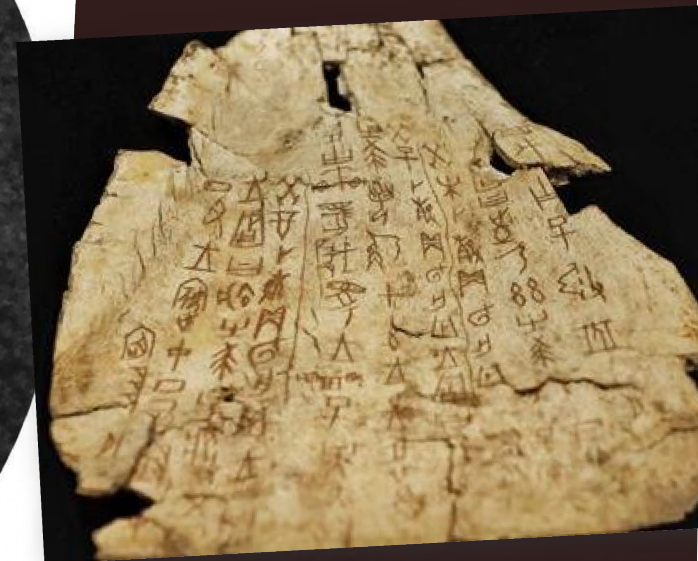
中文

中文

A kínai írás

Wang Yirong
王懿榮

A kínai írás

中文

	oracle bone <i>jiaguwen</i>	greater seal <i>dazhuan</i>	lesser seal <i>xiaozhuan</i>	clerkly script <i>lishu</i>	standard script <i>kaishu</i>	running script <i>xingshu</i>	cursive script <i>caoshu</i>	modern simplified <i>jiantizhi</i>
rén (*nin) human	𠤎	𠤎	𠤎	人	人	人	人	人
nǚ (*nraʔ) woman	𡚦	𡚦	𡚦	女	女	女	女	女
ěr (*naʔ) ear	𦊐	𦊐	𦊐	耳	耳	耳	耳	耳
mǎ (*mrāʔ) horse	𠂔	𠂔	𠂔	馬	馬	馬	馬	马
yú (*ŋa) fish	𩺰	𩺰	𩺰	魚	魚	魚	魚	鱼
shān (*srān) mountain	𡵓	𡵓	𡵓	山	山	山	山	山
rì (*nit) sun	𣎵	𣎵	𣎵	日	日	日	日	日
yuè (*ŋwat) moon	𣎵	𣎵	𣎵	月	月	月	月	月
yǔ (*waʔ) rain	𩺰	𩺰	𩺰	雨	雨	雨	雨	雨
yún (*wən) cloud	𩺰	𩺰	𩺰	雲	雲	雲	雲	云

中文

A kínai írás

亻 + 木 = 休 pihen (ember + fa)

人 + 人 = 从 követ (ember + ember)

木 + 木 = 林 liget (fa + fa)

木 + 木 + 木 = 森 erdő (fa + fa + fa)

竹 + 毛 = 笔 ecset (bambusz + szőr)

中文

A kínai írás

田 + 力 = 男 férfi (rizsföld + erő)

氵 + 目 = 泪 könny (víz + szem)

日 + 月 = 明 fényes (nap + hold)

木 + 木 + 木 = 森 erdő (fa + fa + fa)

宀 + 女 = 安 békés (tető + nő)

A kínai írás

A single, thick, black horizontal stroke with a slight upward curve at the right end, representing the character '一'.

yī – egy
1 vonás

A complex, bold, black character in a square frame. It features a large, rounded left side and a more intricate right side with multiple strokes, including a prominent vertical line and a curved bottom.

biáng – biang tészta
42 vonás
(egyszerűsített
írásjegy)

A complex, bold, black character in a square frame, similar to the simplified version but with more pronounced, traditional stroke details, including a large, rounded left side and a more intricate right side with multiple strokes.

biáng – biang tészta
58 vonás
(hagyományos
írásjegy)

传统节日

A kínai ünnepek

Tavaszünnep – *chunjie* 春节

Holdújév

Nongli 农历 (holdnaptár) → a Gergely-naptár szerint változó dátumú ünnep

A téli napforduló (dec. 21.) utáni második telihold

Január 21. és február 20. között valamikor, pl. 2025-ben január 29-én kezdődött a kígyó éve

A legfontosabb ünnep Kínában és több más kelet-ázsiai országban

A tavasz és az új év kezdete

Családi összejövetel, ajándékozás

传
统
节
日

Tavaszünnep – előeste (*chuxi* 除夕)

Az újévet megelőző este

Családi összejövetel és közös vacsora (*tuanyuanfan* 团圆饭 vagy *nianyefan* 年夜饭)

Különböző játékok: kártya, madzsong (*majiang* 麻将)

Jiaozi 饺子 (töltött tészta) készítése → a gazdagság, a jó szerencse, a boldogság szimbóluma

Petárdázás → szellemek elijesztése

Rengeteg ételt készítenek, fontos, hogy maradjon felesleg

Tavasziünne – előeste

传统
节日

CCTV 1
综合

直播 高清
环绕声

<https://youtu.be/SZJTG5clpoU>

Tavaszünnep – jelképek

传统节日

Piros: bőség, gazdagság, szerencse

Narancs (*cheng* 橙): kiejtése egybeesik a siker (*cheng* 成) szóval

Mandarin (*ju* 桔): szerencse (*ji* 吉)

Pomelo (*you* 柚): birtokol (*you* 有) → bőség

Hal (*yu* 鱼): felesleg (*yu* 余) → bőség

Rizslisztből készített sütemény (*gao* 糕): magas (*gao* 高) → ranglétrán való feljebbmenetel

Lefelé fordított *fu* 福 írásjegy: megérkezik (*dao* 到) és megfordít/felfordít (*dao* 倒) írásjegyek kiejtése megegyezik, így a „megfordítás” valaminek a megérkezését szimbolizálja

Chunlian 春联: újévi páros felirat, az ajtókeretekre szokták felragasztani

送上门

吃
高端

(SF) 顺丰包邮

Tavasziünnep – *hongbao* 红包

A legkedveltebb holdújévi ajándék

Leggyakrabban a 25-30 év alattiak kapják az idősebbektől

Piros borítékba csomagolt pénz

Akár nagyobb összegeket is tartalmazhat, de tipikusan 100-200 jüan

Mindig páros számú összegnek kell lennie

A barátoknak gyakran küldenek online *hongbaót* (WeChat)

传统节日

Az új év első napja (*yuandan* 元旦)

Számos szokás, babona és legenda fűződik hozzá

Amilyen az év első napja, olyan az egész év

Rengeteg maradéknak kell lennie az előző estéről, ami azt jelképezi, hogy az új évben bőség vár a családra

Nagyon oda kell figyelni, hogy mit csinál az ember

Tilos:

- halált vagy betegséget emlegetni,
- sírni, panaszkodni, megverni a gyereket,
- az elmúlt évről beszélni,
- takarítani, főzni,
- hajat vágatni

传统节日

Az új év első napja (*yuandan* 元旦)

zhengyue bu ti tou 正月不剃头 – ne vágasd le a hajadat
újévkor

Babona: *zhengyue ti tou si jiu* 正月剃头死舅

„Ha újévkor haját vágatsz, meghal a(z anyai) nagybácsid”

Valójában ez egy régi mondás félreértelmezése az azonos
kiejtés miatt:

zhengyue ti tou si jiu 正月剃头思旧

„Ha újévkor haját vágatsz, a régmúlt dolgaira fogsz
visszaemlékezni” → újévkor nem szerencsés a múlt dolgain
rágódni

Lampionfesztivál (*yuanxiao jie* 元宵节)

A holdnaptár szerinti 1. hónap 15. napja

A tavaszünnep zárónapja

Lámpásokkal világítják be a sötét éjszakát

A lámpásokra gyakran fejtörőket írnak

Tradicionális étel: *tangyuan* 汤圆, ragacsos rizsből készített édes golyók

Sárkányünnep (*long tai tou* 龙抬头)

„A sárkány felemeli a fejét” – *long tai tou* 龙抬头

A holdnaptár szerinti 2. hónap 2. napja

Sárkány: esőt hoz

A felmelegedő idő, az első eső ünnepe

Tradicionális étel: pirított szójabab

传统节日

Verőfényünnep (*qingming jie* 清明节)

Más néven: a sírok leseprésének ünnepe (*saomu jie* 扫墓节)

Kínai halottak napja

A holdnaptár szerinti 3. hónap 15. napja

Sárkányhajó-fesztivál (*duanwu jie* 端午节)

A holdnaptár szerinti 5. hónap 5. napja

Qu Yuan 屈原 kínai költő emlékére

Qu Yuan Chu állam minisztere volt → száműzték → Chu állam elesett → Qu Yuan folyóba vetette magát

A helyiek csónakokkal akarták kiemelni a testét → fesztivál eredete

Eredetileg szerencsétlen hónap és nap: 5 „mérgező” állat (kígyó, százlábú, skorpió, gyík, béka)

Maga a sárkányhajó-fesztivál az ezektől való megszabadulás miatt (is) jött létre

2009 óta az UNESCO Szellemi Kulturális Örökségének része

Tradicionális étel: *zongzi* 粽子, levélbe csomagolt, ragacsos rizsből készült étel

A legenda szerint a folyóba dobálták a *zongzit*, hogy a halak ezt egyék, ne Qu Yuan testét

Sárkányhajó-fesztivál (*duanwu jie* 端午节)

Kettős hetes ünnep (*qixi* 七夕)

A holdnaptár szerinti 7. hónap 7. napja

A Szövőlány (*zhinü* 织女) és a Pásztorfiú (*niulang* 牛郎) története

A szerelmesek ünnepe, „kínai Valentin-nap”

Szövőlány: Vega csillag (a Lant csillagkép legfényesebb csillaga)

Pásztorfiú: Altair csillag (a Sas csillagkép főcsillaga)

Tradicionális eredet: gyermekáldásért való könyörgés

Manapság a nyugati Valentin-nap (február 14.) is népszerű, de a május 20-a is a szerelem ünnepe: 5-20 kínai kiejtéssel *wu er ling* ~ *wo ai ni* 我爱你 (szeretlek)

Kettős hetes ünnep (*qixi* 七夕)

Őszközépnépe (Zhongqiu jie 中秋节)

A holdnaptár szerinti 8. hónap 15. napja, holdtölte

Kína második legfontosabb ünnepe a tavaszünnepe után

Családi összejövetel

Tradicionális eredet: a betakarítási munkálatok kezdete

Gyönyörködés a teliholdban

Holdsütemény

„Holdistennő”, Chang E 嫦娥 története: a nagy íász, Hou Yi 后羿 felesége, túlzott kíváncsisága miatt felrepült a Holdra, és a Holdpalotában él

Őszközépünnep (*Zhongqiu jie* 中秋节)

传统节日

Kettős kilences ünnep (chongyang jie 重阳节)

传统
节日

A holdnaptár szerinti 9. hónap 9. napja

Veszélyes nap: túláradó *yang* 阳 energiák (vö. *yin-yang* 阴阳)

Módszerek a veszély elkerüléséhez: krizantémbor, somfaág viselése, hegymászás

现代节日

Modern kínai ünnepek

március 8. – nőnap

május 1. – a munka ünnepe

május 4. – a fiatalság ünnepe

június 1. – gyereknap

július 1. – a Kínai Kommunista Párt megalapítása

augusztus 1. – a kínai hadsereg ünnepe

szeptember 10. – tanárok napja

október 1. – a Kínai Népköztársaság kikiáltásának
emléknapja

A kínai építészet

建筑

Építészeti hozzáállás

建筑

Világkép, gondolkodás: földművelés-központú gondolkodás

Létfelfogás: az ember a folyton elpusztuló, majd megújuló természet része

Eredetiség felfogása: a forma a fontos, nem az eredetiség; az anyag cserélődik, a forma változatlan

Tulajdon kérdése: addig az enyém, amíg használom

建筑

A kínai építészet fajtái

Reprezentatív – favázás

- Paloták, hivatalok, templomok, kertek
- Természettel való harmónia
- Elképesztő részletesség
- Szimmetria fontossága

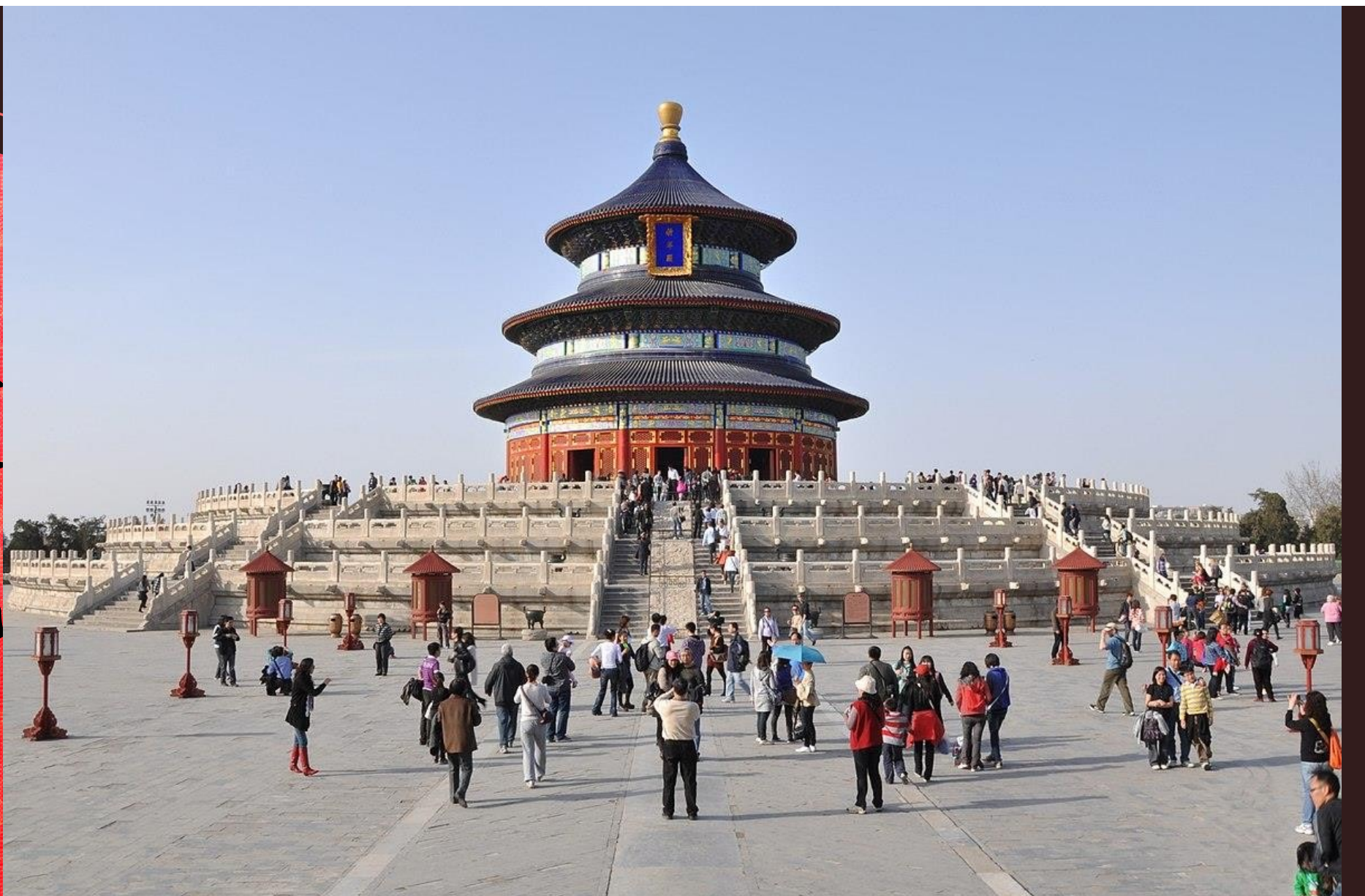
Funkcionális – tömőrfalú

- Lakóházak, tárolóépületek, védelmi épületek
- Löss, agyag, égetett téglák
- Zsaluzás, döngölés

建筑

建筑

A kínai építészet jellegzetességei

Fengshui 风水

- Meghatározza az építészetet
- Hagyományos használat: az Ég és a Föld törvényszerűségeinek megfigyelésével meghatározza az embernek legmegfelelőbb lakhelyet
- Déli tájolás: kedvező
- Harmónia és egyensúly fontossága

建筑

A kínai építészet jellegzetességei

Ívelt tetők

- Bonyolult dúcolás, felhajló ereszek, tágas belső terek
- Zománcos, díszített cserepek
- Tetődíszek sokasága
- Tetősarkokon: kerámiaállatok
- Oszlopok tartják a tetőt

建筑

建筑

Adobe Stock | #31396574

建筑

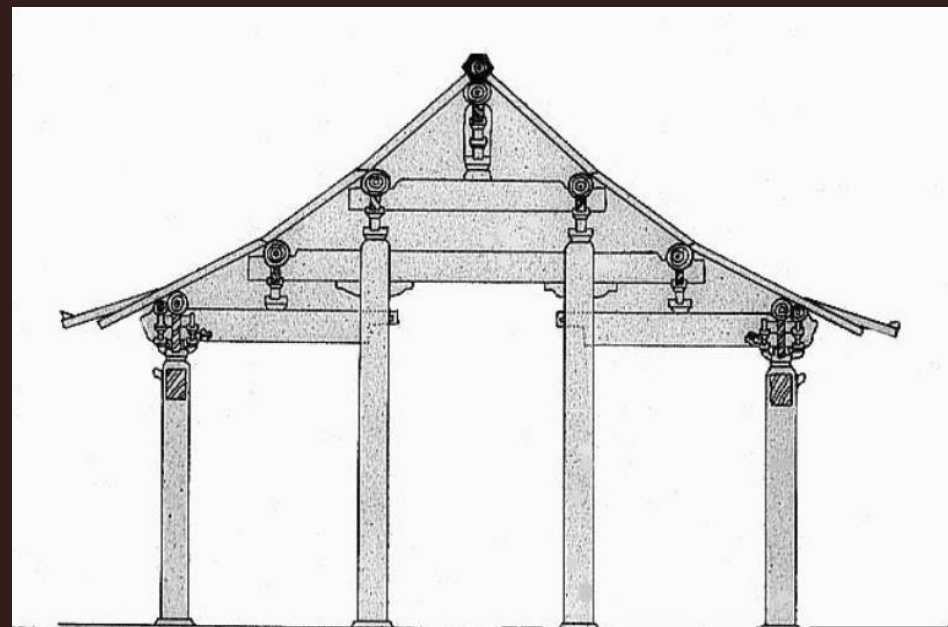
A kínai építészet jellegzetességei

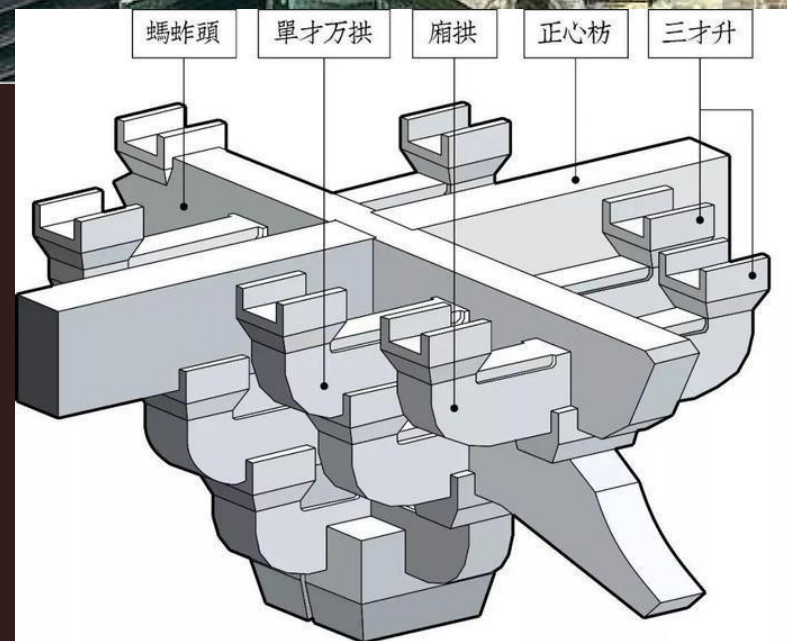
Fa gerendázat

- Hatalmas faoszlopok
- Kevés ragasztóanyag és szög
- Cél: a súlyos tető megtartása, a súly elosztása
- Aládúcolási technika: *dougong* 斗拱
- Koronként változó formák

A kínai építészet jellegzetességei

建筑

建筑

A kínai építészet jellegzetességei

Kertek

- 3000 éves hagyomány
- Eredete: uralkodói kertek és tudósok, művészek, miniszterek kertje
- Fal veszi körül, kiszélesíti a ház belső terét
- Együtt fejlődött a tájképfestészettel, a kalligráfiával és a költészettel
- Suzhou 苏州: 69 híres kert, 9 a világörökség része
- Pavilonok, hidak, ösvények, falak, kapuk

建筑

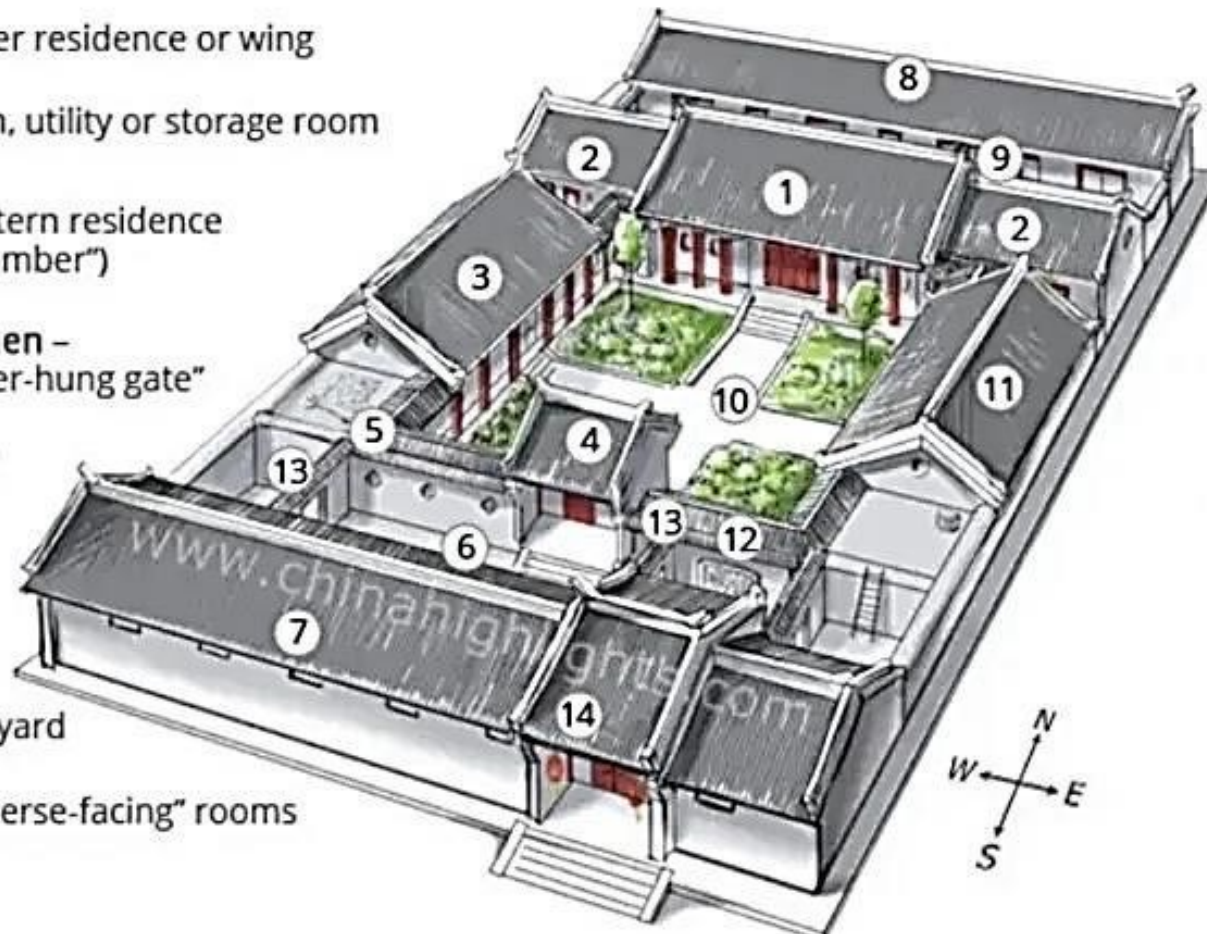
A kínai építészet jellegzetességei

Siheyuan 四合院

- „négy oldalról körülzárt udvar”
- Főleg északon jellemző
- Kifelé csak kis ablakok néznek (vagy az sem)
- Gazdagságot tükrözi
- Paloták, templomok, rezidenciák kedvelt építkezési módja
- Szimmetria fontossága
- Biztosítja az elvonulást a lakók számára

General Layout of Siheyuan

- ① Zhengfang – master residence or wing
- ② Erfang – “ear” room, utility or storage room
- ③ Xixiangfang – western residence or wing (“West Chamber”)
- ④ Ermen, Chuihuamen – second gate, “flower-hung gate”
- ⑤ Zoulang – corridor
- ⑥ Waiyuan – outer or first courtyard
- ⑦ Daozuofang – “reverse-facing” rooms

- ⑧ Houzaofang – north hall or pavilion, “backside building”
- ⑨ Disanjinyuan – rear or third courtyard
- ⑩ Neliyuan – inner or second courtyard
- ⑪ Dongxiangfang – eastern residence or wing
- ⑫ Yingbi – spirit screen
- ⑬ Pingmen – entranceway or small gate
- ⑭ Damen – main gate

www.chinahighlights.com

建筑

建筑

A kínai építészet jellegzetességei

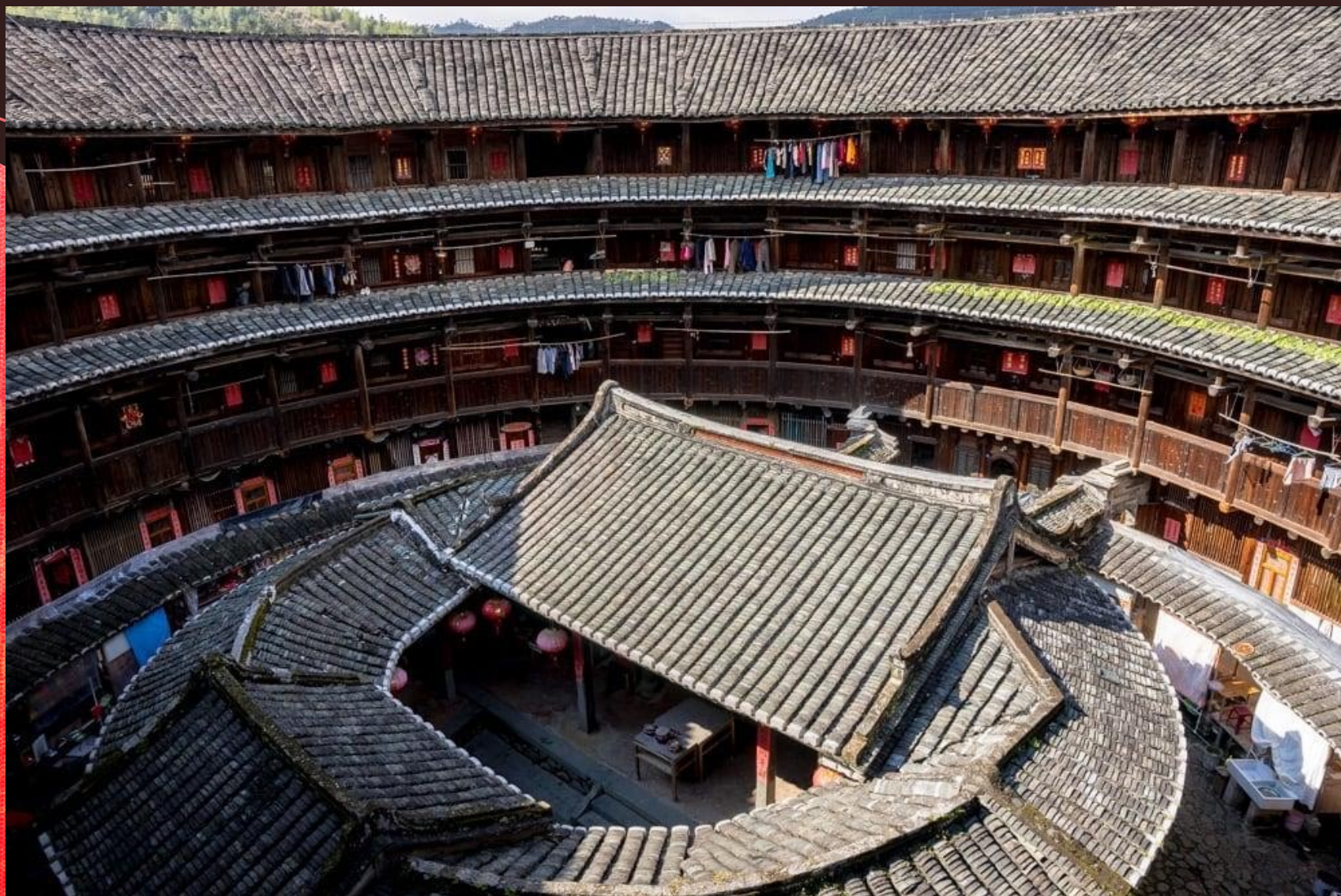
Tulou 土楼 „földház”

- Dél- és Délkelet-Kína, Fujian és Guangdong tartomány
- Zárt, erődszerű földház
- Kör vagy négyszögletes alap
- Többemeletes épületek (akár 800 ember is lakhat benne)
- Lényegében egy kis város: raktárak, karámok, kút, szentély is van benne
- A hakka népcsoporthoz köthető

建筑

建筑

建筑

Egyéb fontos, érdekes építmények

Nagy Fal (Changcheng 长城)

建筑

Egyéb fontos, érdekes építmények

Függőkolostor (Xuankongsi 悬空寺), Datong

建筑

Egyéb fontos, érdekes építmények

Harangtorony (Xi'an zhonglou 西安钟楼), Xi'an

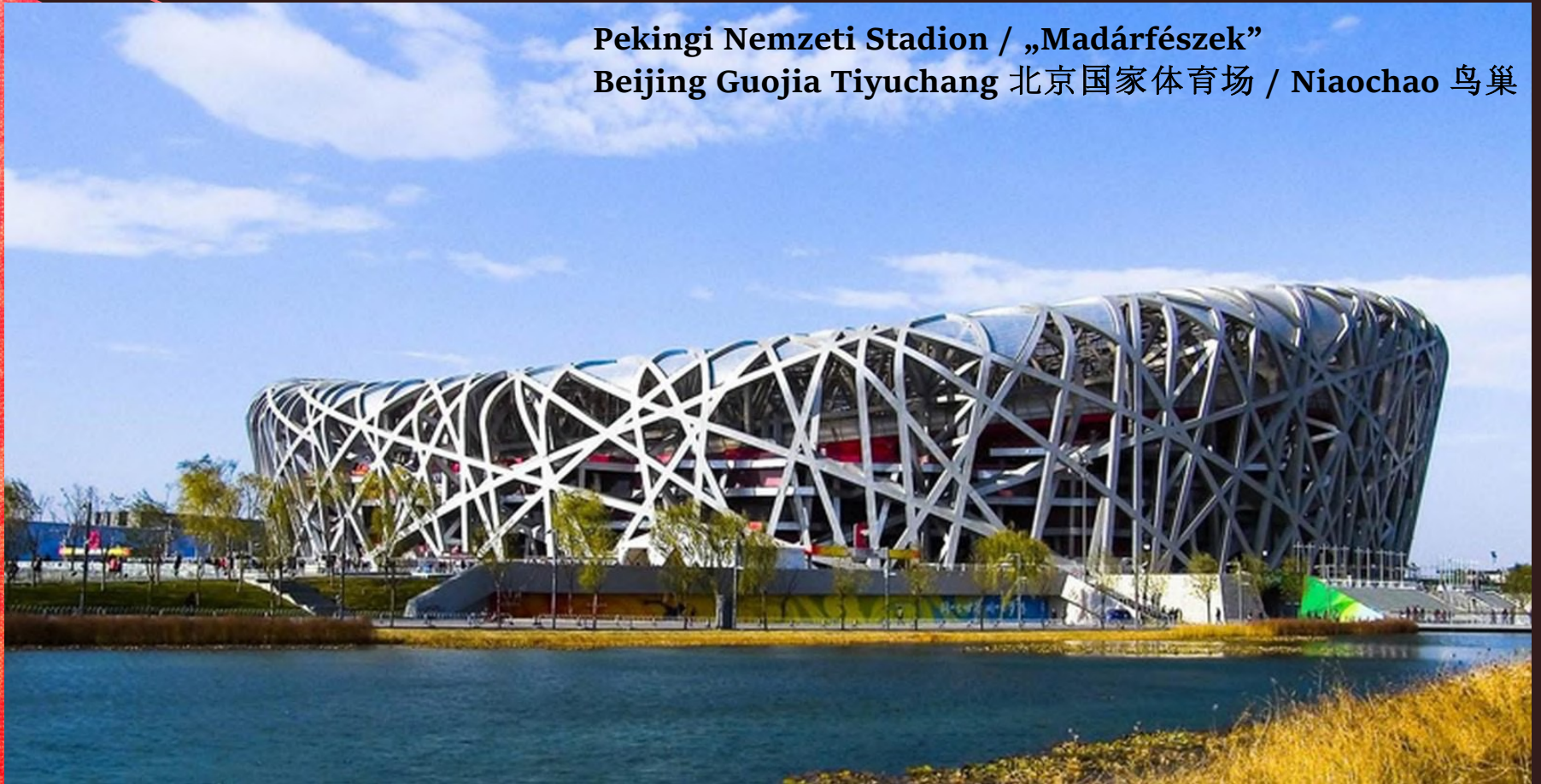

Egyéb fontos, érdekes építmények

建
筑

Pekingi Nemzeti Stadion / „Madárfészek”

Beijing Guojia Tiyuchang 北京国家体育场 / Niaochao 鸟巢

Egyéb fontos, érdekes építmények

建筑

Sanghaj 上海

建筑

Egyéb fontos, érdekes építmények

Köszönöm a figyelmet!

谢谢大家聆听!